

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

проф. Холін Ю. В.

“_____” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Слов’янська археологія

спеціальність (напрямок) ___ 6.020302 Історія

факультет ІСТОРИЧНИЙ

2016/ 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

“_27” серпня 2016 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Скирда В. В., доц. кафедри історіографії, джерелознавства та археології

Програму схвалено на засіданні кафедри історіографії, джерелознавства та археології
Протокол від «16» червня _____ 2016 року № 10

Завідувач кафедри

_____ проф. Посохов С. І.

Програму погоджено методичною комісією
__історичного факультету

Протокол від “17” червня 2016 року № 9

Голова методичної комісії

_____ Тумаков О. І.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “ Проблеми хозарської археології ” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавра
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напряму) історія та археологія

спеціалізації історія та археологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: в слов'янській археології на сьогоднішній день накопичено дуже багато археологічного матеріалу. Не зважаючи на це залишається безліч невирішених проблем та питань. Їх розгляд та вивчення і є основною метою даного курсу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: полягають у тому, щоб на основі сучасних наукових досягнень та використання нових методів дослідження ознайомити студентів із писемними джерелами, які наводять давні і середньовічні автори про слов'ян; з'ясувати місце виникнення, початкового розселення та міграції стародавніх слов'ян, які згадуються у писемних джерелах під назвами венедів, антів та склавинів, спираючись на дані археології; ознайомити з історіографією даної проблеми; розглянути головні етапи формування слов'янського етносу в контексті етногенезу народів Європи. Під час лекцій і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи з історичними, археологічними та етнологічними джерелами, спеціальною та загальною літературою.

1.3. Кількість кредитів: 2

1.4. Загальна кількість годин: 33

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
8-й	-й
Лекції	
24 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
год.	год.
Індивідуальні завдання	
	год.

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати: що даний курс є невід'ємною частиною циклу археологічних дисциплін і вивчає походження й етнічну історію слов'ян, що мешкали на території сучасної Європи протягом стародавніх часів і середньовіччя. Засвоєння питань курсу дозволить розширити знання про основні теорії, які мають відношення до давньої та середньовічної етнічної історії Європи та України зокрема, бути обізнаними у найскладніших проблемах даного курсу, мати власні погляди та переконання з проблем слов'янської археології із врахуванням різноманітності світоглядних наукових підходів.

вміти: логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися археологічними джерелами, наочними приладами, додатковою літературою, використовувати основні археологічні і етнологічні терміни та поняття, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми науки, осмислювати етнічні події та явища давнього минулого людства на основі даних залишків матеріальної культури, вміти за археологічними ознаками визначати слов'янську належність пам'яток, застосовувати історичні знання та засоби, аналітично та критично оцінювати інформацію, аналізувати нові археологічні джерела, враховуючи нові загальносвітові тенденції науки. Логічно мислити і викладати матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися наочними приладами, додатковою літературою, використовувати основні археологічні терміни та поняття, що зустрічаються під час вивчення даного курсу, вести діалог, полеміку, аналізувати сучасні проблеми слов'янської археології.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Давні слов'яни в джерелах та історіографії.

Тема № 1. Вступ до спецкурсу. Предмет та завдання курсу.

Зміст. Мета та завдання спецкурсу. Основні поняття та напрямки спецкурсу.

Тема № 2. Свідоцтва давніх і середньовічних авторів та істориків про ранніх слов'ян.

Зміст. Згадки про слов'ян у працях античних авторів. Свідоцтва про слов'ян середньовічних джерел.

Тема № 3. Найдавніша історія слов'ян у наукових працях (XVII – поч. XXI ст.).

Зміст. Слов'янська проблематика в працях XVII - початку XIX ст. Праці Л. Нідерле та його сучасників із слов'янської проблематики. Вивчення слов'янської археології у 20-50-х роках XX ст. Розвиток слов'янської археології в другій половині XX ст. Проблеми слов'янської археології на сучасному етапі.

Розділ 2. Слов'янська археологія на сучасному етапі.

Тема № 1. Можливості різних наук у вивченні етногенезу слов'ян.

Зміст. Етногенез слов'ян за даними археології. Роль топоніміки у вивченні етногенезу слов'ян. Антропология і вивчення антропогенезу слов'ян. Значення фольклористики, мовознавства та етнографії для вивчення найдавнішої історії слов'ян.

Тема № 2. Пошук слов'ян серед культур латенського і римського часу.

Зміст. Зарубинецька культура та етнічний склад її населення. Проблема виникнення та розвитку пам'яток пізньозарубинецького типу. Проблема походження черняхівської культури. Етнічний склад носіїв черняхівської культури. Питання про можливість взаємовідносин між слов'янами та кельтами.

Тема № 3. Проблеми генезису слов'янських культур другої половини I тис. н.е.

Зміст. Етногенез слов'янських культур Правобережжя Дніпра у другій половині I тис. н. е. Етногенез слов'янських культур Лівобережжя Дніпра у другій половині I тис. н. е. Взаємовпливи слов'янських і кочових культур у I тис. н. е. Культури лісової зони Східної Європи у другій половині I тис. н. е. Слов'яно-скандинавські контакти в другій половині I тис. н. е.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Давні слов'яни в джерелах та історіографії												
Тема № 1. Вступ до спецкурсу. Предмет та завдання курсу	2	2										
Тема № 2. Свідectва давніх і середньовічних авторів та істориків про ранніх слов'ян	2	2										
Тема № 3. Найдавніша історія слов'ян у наукових працях (XVII – поч. XXI ст.)	2	2										
Разом за розділом 1	6	6										
Розділ 2. Слов'янська археологія на сучасному етапі												
Тема № 1. Можливості різних наук у вивченні етногенезу слов'ян	6	6										
Тема № 2. Пошук слов'ян серед культур латенського і римського часу	6	6										
Тема № 3. Проблеми генезису слов'янських культур другої половини I тис. н.е.	6	6										
Разом за розділом 2	18	18										
Усього годин	24	24										

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Основні проблеми слов'янської археології	
2	Свідectва давніх і середньовічних авторів та істориків про ранніх слов'ян	
3	Найдавніша історія слов'ян у наукових працях (XVII – поч. XXI ст.)	

4	Можливості різних наук у вивченні етногенезу слов'ян	
5	Пошук слов'ян серед культур латенського і римського часу	
6	Проблеми генезису слов'янських культур другої половини I тис. н.е.	
	Разом	

6. Індивідуальні завдання

Курсова робота з курсу, реферат, доповідь.

7. Методи контролю

Контрольна робота, співбесіда, залік

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуал. завдання	Разом	Екзамен. (залікова робота)	Сума
Розділ 1			Розділ 2							
T1	T2	T3	T1	T2	T3					100
10	10	10	10	10	10	-	-	60	40	

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

Баран В.Д. Давні слов'яни. – К., 1998.

Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпіловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1991.

Седов В.В. Древнерусская народность. Историко-археологическое исследование. – М., 1999.

Седов В.В. Избранные труды: Славяне: Историко-археол. исследование. Древнерусская народность: Историко-археол. исследование. – М., 2005.

Седов В.В. Славяне в древности. – М., 1994.

Седов В.В. Славяне в раннем средневековье. – М., 1995.

Допоміжна література

Артамонов М.Л. Происхождение славян. – Л., 1950.

Бернштейн С.Б. Очерки сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1961.

Ворр F. Vergleichende Grammatik des Sanskrit. – Berlin, 1833.

Будилович А. Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях по данным лексикальным. Исследования в области лингвистической палеонтологии славян. – К., 1878-1882. – Ч. 1-2.

Горнунг Б.В. Из предыстории образования общеславянского языкового единства. – М., 1963.

Державин Н.С. Славяне в древности. – М., 1945.

Етнічна історія давньої України. – К., 2000.

Етногенез та рання історія слов'ян: нові наукові концепції на зламі тисячоліть. Матер. Міжнар. науков. ареол. конфер. – Львів, 2001.

Иордан. О происхождении и деянии гетов. – М., 1960.

Ідзьо В.С. Етногенез державності слов'ян і її локальний розвиток на території стародавньої України (II – X ст.) // Науковий вісник Українського університету. – М., 2001. – Т. 1.

Корнелий Тацит. Сочинения в двух томах. – Л., 1969. – Т. 1.

Культуры Восточной Европы в I тысячелетии. – Куйбышев, 1986.

Латышев В.В. Известия древних писателей, греческих и латинских, о Скифии и Кавказе. – СПб., 1893. – Т. 1; СПб., 1904. – Т. 2.

Леопардов Н. О начале Славян-Руси со стороны историко-археологической. – К., 1882.

Лер-Сплавинский Т. О северо-восточных окраинах праславянского языка // Вопросы языкознания. – 1964. – № 1.

Ловмянский Г. Основные части позднеплеменного и раннегосударственного строя славян // Становление раннесредневековых славянских государств. – К., 1972.

Ломоносов М.В. Древняя Российская история. – СПб., 1766.

Любичев М.В., Скирда В.В. Проблемы поиска славян среди культур латенского и раннеримского времени Восточной Европы. – Харьков, 2000.

Магомедов Б.В. Черняховские племена Северо-Западного Причерноморья. – К., 1987.

Majewski W. S. O Slowianach I ich pobratymach. – Warszawa, 1816.

Мартынов В.В. Язык в пространстве и времени. К проблеме глоттогенеза славян. – М., 1983.

Мишулин А.В. Древние славяне в отрывках греко-римских и византийских писателей по VII в. // ВДИ. – 1941. – № 1.

Monumenta Poloniae Historica. – Kraków, 1952. – Т. 2.

Первольф И. Очерк истории славян до XVIII в. – Варшава, 1886.

Петров В.П. Етногенез слов'ян. Джерела, етапи розвитку і проблематика. – К., 1972.

Повесть временных лет. – М.-Л., 1950. – Ч. 1.

Погодин А.Л. Лекции по славянским древностям. – Харьков, 1910.

Приходнюк О. Анти, склавіни та венеди в світлі історичних та археологічних джерел // Етногенез та рання історія слов'ян: нові наукові концепції на зламі тисячоліть. – Львів, 2001. – С. 47-58.

Приходнюк О.М. Археологічні пам'ятки Середнього Придніпров'я VI – IX ст. н.е. – К., 1980.

Прокопий из Кесарии. Война с готами. – М., 1950.

Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья. – М., 1982.

Ravennatis Anonimi Cosmographia et Guidonis Geographica. – Berolini, 1962.

- Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М., 1981.
- Свод древнейших письменных известий о славянах. – М., 1991. – Т. 1.
- Сигизмунд Герберштейн. Записки о Московии. – М., 1988.
- Славяне и их соседи в конце I тыс. до н.э. – первой пол. I тыс. н.э. – М., 1993.
- Славянская археология. 1990. Этногенез, расселение и духовная культура славян. – М., 1993.
- Стецюк В.М. Дослідження передісторичних етногенетичних процесів у Східній Європі. – Львів-К., 1998-2000. – Кн. 1-2.
- Сухобоков О.В. Славяне Днепровского Левобережья. – К., 1975.
- Татищев В.Н. История российская. – М.-Л., 1962. – Т. 1.
- Тереножкин А.И. Предскифский период на Днепровском правобережье. – К., 1961.
- Терпиловский Р.В. Ранние славяне Подесенья III – V вв. – К., 1984.
- Третьяков П.Н. По следам древних славянских племен. – Л., 1982.
- Трубачев О.Н. Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования. – М., 1991.
- Труды V Международного Конгресса археологов-славистов. – К., 1988. – Т. 2, 4.
- Труды V Международного Конгресса славянской археологии. – М., 1987. – Т. 1, 3.
- Удальцов А.Д. Происхождение славян // ВИ. – 1947. – № 9.
- Фамицын А.С. Божества древних славян. – СПб., 1884.
- Филин Ф.П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков. – Л., 1972.
- Флоринский В.М. Первобытные славяне по памятникам доисторической жизни. Опыт славянской археологии. – Томск, 1894. – Т. 1.
- Формирование раннесредневековых славянских народностей. – М., 1981.
- Чичуров И.С. Византийские исторические сочинения. – М., 1980.
- Шафарик П. И. Славянские древности. – М., 1837.
- Шахматов А.А. Древнейшие судьбы русского племени. – Пг., 1919.

Шлецер Х.А. О происхождении словен вообще и в особенности российских. – М., 1810.

Щукин М.Б. Семь миров древней Европы и проблема славянского этногенеза // Славяне. Этногенез и этническая история. – Л., 1989.

Якубинский Л.П. История древнерусского языка. – М., 1953.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Електронна бібліотека за темою спецкурсу.